

26 Δεκεμβρίου 2010

Ο πρώτος που είδε το ψοφίμι είναι ο Αχμέτ Ουαλαχί.

Από τότε που έκλεισε το ξυλουργείο ο Εοστέμπαν, πάει μήνας τώρα, ο Αχμέτ κάνει κάθε πρωί βόλτα στη μαρίνα. Ο φίλος του ο Ρασίντ τον πηγαίνει με το αυτοκίνητο μέχρι το εστιατόριο όπου δουλεύει ως βοηθός κουζίνας και ο Αχμέτ περπατάει από κει μέχρι τη γωνιά του βάλτου όπου στήνει το καλάμι του και πετάει τα δίχτυα. Του αρέσει να ψαρεύει στο βαλτοτόπι, μακριά από τα αδιάκριτα βλέμματα και τους αστυνομικούς. Όταν κλείνει η κουζίνα στο εστιατόριο – στις τρεις και μισή το απόγευμα –, ο Ρασίντ πηγαίνει και τον βρίσκει και καθισμένοι καταγής, στη σκιά απ' τις καλαμιές, τρώνε πάνω σ' ένα τραπεζομάντιλο στρωμένο στο γρασίδι. Τους ενώνει η φιλία τους, αλλά συγχρόνως εξυπηρετούν ο ένας τον άλλο. Πληρώνουν μισή μισή τη βενζίνη για το παλιό Φορντ Μοντέο του Ρασίντ, που το αγόρασε σε τιμή ευκαιρίας, δίνοντας λιγότερα από χίλια ευρώ, αλλά τελικά αποδείχτηκε σκέτη καταστροφή, γιατί, απ' ό,τι λέει, ρουφάει τη βενζίνη όπως οι Γερμανοί την μπίρα. Απ' το Μισέντ ως το εστιατόριο η απόσταση είναι δεκαπέντε χιλιόμετρα, που σημαίνει ότι με το πηγαινέλα το αυτοκίνητο θέλει τρία λίτρα τη μέρα. Με ένα τριάντα που έχει το λίτρο, φτάνουμε στα τέσσερα ευρώ τη μέρα μόνο για τα καύσιμα, εκατόν είκοσι το μήνα, κι αυτά από ένα μισθό που μόλις και μετά βίας φτάνει τα χίλια ευρώ – αυτός είναι ο λογαριασμός που έκανε ο Ρασίντ στον Αχμέτ (μάλλον βέβαια υπερβάλλει λιγάκι), γι' αυτό ο Αχμέτ δίνει στον φίλο του δέκα ευρώ τη βδομάδα για τα μεταφορικά. Αν έβρισκε δουλειά, θα έβγαζε το δίπλωμά του και θα αγόραζε δικό του αυτοκίνητο. Τώρα, με την κρίση, είναι εύκολο να βρεις μεταχειρισμένα αμάξια και φορτηγάκια σε γελοίες τιμές, άλλο θέμα τι απόδοση θα έχουν μετά: αυτοκίνητα που οι άνθρωποι αναγκάστηκαν

να τα ξεφορτωθούν πριν τους τα πάρει η τράπεζα, φορτηγάκια από εταιρίες που φαλίσσαν, τροχόσπιτα, αγροτικά, η εποχή είναι γεμάτη ευκαιρίες για όποιον μπορεί να επενδύσει κανένα ευρώ αγοράζοντας κοψοχροινιά. Αυτό που δεν ξέρεις είναι ποια δυσάρεστη έκπληξη σου φυλάνε μετά αυτά τα κελεπούρια. Υπερβολική κατανάλωση καουσίων, εξαρτήματα που πρέπει να τα αλλάξεις ύστερα από λίγο καιρό, αξεσουάρ που χαλάνε και μόνο που τα κοιτάξεις. Το φτηνό σου βγαίνει τελικά ακριβό, γκρινιάζει ο Ρασίντ καθώς πατάει το γκάζι. Να, τώρα ξοδέψαμε μεμιάς μισό λίτρο. Γελάνε. Η κρίση κάνει κουμάντο παντού. Όχι μονάχα στους ανθρώπους των κατώτερων τάξεων. Και οι επιχειρήσεις έχουν φαλίσσει, ή τουλάχιστον κοντεύουν να φαλίσσουν. Τέσσερα χρόνια πριν ο αδερφός του Ρασίντ δούλευε σε μια αποθήκη υλικών που είχε εφτά φορτηγά κι άλλους τόσους οδηγούς. Τώρα τους έχουν απολύσει όλους και τα φορτηγά μένουν σταθμευμένα στο τοιμεντένιο πάρκινγκ πίσω απ' την αποθήκη. Όταν έχουν να κάνουν κάποια μεταφορά, παίρνουν έναν οδηγό που τον πληρώνουν με την ώρα, αυτός κάνει τη δουλειά με το δικό του φορτηγό, πληρώνεται τοις μετρητοίς, τόσο την ώρα, τόσο το χιλιόμετρο, και μετά μένει πάλι κρεμασμένος στο κινητό του να περιμένει κλήση, με τα χέρια σταυρωμένα ως την επόμενη παραγγελία. Ο Αχμέτ κι ο Ρασίντ μιλάνε για τα κέρδη που θα έβγαζαν αν αγόραζαν μεταχειρισμένα αυτοκίνητα και τα μεταπουλούσαν στο Μαρόκο.

Το εστιατόριο όπου δουλεύει ο Ρασίντ είναι στο τέλος της λεωφόρου Λα Μαρίνα, που στην πραγματικότητα δεν είναι παρά ένας αυτοκινητόδρομος παράλληλος με την ακτή, που απλώνεται πίσω από την πρώτη σειρά σπιτιών και διασχίζει την αστική ζώνη επί είκοσι περίπου χιλιόμετρα, από το Μισέντ ως το πρώτο κανάλι εκροής του βάλτου. Ο Αχμέτ περπατάει στο χαντάκι πλάι στο δρόμο για ένα περίπου χιλιόμετρο προκειμένου να φτάσει στο μέρος όπου ψαρεύει. Έχει το καλάμι του στον ώμο, το δίχτυ δεμένο στη μέση, κάτω από το μπουφάν της αθλητικής του φόρμας, και στην πλάτη ένα καλάθι κρεμασμένο από δυο λουριά, σαν σακίδιο. Τρία χρόνια πριν γίνονταν άπειρα έργα σ' αυτό το κομμάτι της λεωφόρου Λα Μαρίνα. Κι από τις δυο πλευρές του δρόμου έβλεπε σωρούς από μπάζα, τον

ένα μετά τον άλλο, και κτίρια σε διάφορες φάσεις ανέγερσης: οικόπεδα γεμάτα μηχανήματα, άλλα όπου οι εκσκαφείς είχαν αρχίσει κιόλας να ανοίγουν θεμέλια, βγάζοντας σωρούς κοκκινωπό χώμα, ενώ σε κάποια οι μπετονιέρες έριχναν ήδη τοιμέντα. Έβλεπες κολόνες απ' όπου εξέιχαν σιδερένιες ράβδοι, υποστυλώματα, σιδερένια πλέγματα, παλέτες με τούβλα, σωρούς άμμου, σακιά με τοιμέντο. Και παντού πηγαινοέρχονταν ομάδες οικοδόμων. Κάποιες οικοδομές, στις οποίες είχαν ολοκληρωθεί τα έργα, ήταν καλυμμένες με σκαλωσιές όπου ανεβοκατέβαινανμπογιατζήδες, ενώ γύρω τους διάφοροι άντρες σκάλιζαν, έφτιαχναν κήπους, φύτευαν δέντρα – μεγάλες ελιές, φοινικιές, πεύκα, χαρουπιές – και θάμνους από κείνους που οι τουριστικοί οδηγοί περιγράφουν ως χαρακτηριστικούς της διακοσμητικής γλωρίδας της Μεσογείου – πικροδάφνες, γιασεμιά, νυχτολούλουδα, γαριφαλιές, τριανταφυλλιές –, έβαζαν γλάστρες με αρωματικά βότανα – θυμάρι, ρίγανη, δεντρολίβανο, φασκόμηλο. Στους δρόμους που εξυπηρετούσαν την περιοχή πηγαινοέρχονταν ασταμάτητα φορτηγά που μετέφεραν φοινικιές, εκατόχροντες ελιές που μόλις και μετά βίας χωρούσαν στις τεράστιες γλάστρες στις οποίες τις μετέφεραν, ή θαλερές χαρουπιές. Η ατμόσφαιρα αντηχούσε απ' τον μεταλλικό ήχο των οχημάτων που κουβαλούσαν τα υλικά οικοδομών, το βόμβο των κοντέινερς για τα μπάζα, των φορτοεκφορτωτών, το θόρυβο από τις νταλίκες που μετέφεραν εκσκαφείς, απ' τις μπετονιέρες. Όλα μαζί θύμιζαν πολύβουο μελίσσι.

Ετούτο το ηλιόλουστο πρωινό όλα φαντάζουν ήσυχα και ερημικά – ούτε ένας γερανός δε σπάει τη γραμμή του ορίζοντα, κανένας μεταλλικός ήχος δεν ταραίζει την ατμόσφαιρα, κανένας βόμβος, κανένα σφυροκόπημα δεν ταραίζει τ' αυτιά. Την πρώτη μέρα που πήγαν μαζί με το αμάξι, αφού ο Αχμέτ είχε μείνει άνεργος, ο φίλος του ο Ρασίντ γέλασε μαζί του όταν του είπε πως θα πήγαινε ως το εστιατόριο γιατί σκόπευε να ψάξει για δουλειά στα έργα της λεωφόρου Λα Μαρίνα. Δουλειά; Ναι, αμέ, αν θες να κάνεις τον νεκροθάφτη για τους αυτόχειρες, τον κορόιδεψε ο Ρασίντ. *Μα κινς άλι χαντίμα. Κουαλό.* Δεν υπάρχει δουλειά. Τίποτα. Κανένα έργο σε εξέλιξη στη Λα Μαρίνα – ούτε μισό. Τις καλές εποχές πολλοί εργάτες πληρώ-

νονταν το βδομαδιάτικο και δεν ξαναπαρουσιάζονταν για δουλειά, γιατί έβρισκαν άλλη, με καλύτερες συνθήκες. Τώρα από τα μπαλκόνια κρέμονται ταμπέλες που αποτρέπουν τον κόσμο να πλησιάσει. Όποιος ψάχνει για δουλειά φαντάζει σαν ενοχλητικό ζώο. ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΗΠΟΥΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΤΑΤΗ ΕΧΟΥΝ ΚΑΛΥΦΘΕΙ. ΔΕ ΧΡΕΙΑΖΟΜΑΣΤΕ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ. ΜΗΝ ΠΛΗΣΙΑΖΕΤΕ, λέει μια επιγραφή έξω απ' την πολυκατοικία πλάι στο εστιατόριο. Παντού βλέπεις τα κόκκινα ή μαύρα γράμματα των επιγραφών: ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΠΩΛΗΣΗΣ ΠΡΟΣ ΠΩΛΗΣΗ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΕΚΠΤΩΣΗ ΣΑΡΑΝΤΑ ΤΟΙΣ ΕΚΑΤΟ, και από κάτω έναν αριθμό τηλεφώνου. Στο ραδιόφωνο ακούς κάθε πρωί πώς έσκασε η φούσκα των ακινήτων, για το υπέρογκο δημοσιονομικό χρέος, για την ασφάλεια των επενδύσεων, για την κατάρρευση των τραπεζών και την ανάγκη για περιορισμό των κρατικών δαπανών και πραγματοποίηση μεταρρυθμίσεων όσον αφορά τις εργασιακές σχέσεις. Φταίει η κρίση. Το ποσοστό των ανέργων στην Ισπανία ξεπερνά το είκοσι τοις εκατό και του χρόνου μπορεί να φτάσει ως και το είκοσι τρία ή είκοσι τέσσερα τοις εκατό. Πολλοί μετανάστες ζουν από το ταμείο ανεργίας, όπως θα αρχίσει να κάνει και ο ίδιος, ή όπως φαντάζεται πως θα αναγκαστεί να κάνει σε λίγες μέρες, γιατί στα γραφεία του Εθνικού Ιδρύματος Εργασίας, αφού συμπλήρωσε διάφορες αιτήσεις και περίμενε στην ουρά κάμποσες φορές, του είπαν πως θα χρειαστεί να περιμένει ένα διάστημα μέχρι να πάρει τα πρώτα χρήματα. Πέντε έξι χρόνια πριν όλος ο κόσμος δούλευε. Σε όλη την περιοχή γίνονταν έργα. Φαινόταν πως δε θα έμενε ούτε εκατοστό γης χωρίς τοιμέντο. Τώρα όμως το τοπίο θυμίζει εγκαταλειμμένο πεδίο μάχης ή περιοχή στην οποία έχει επιβληθεί εκεχειρία: εκτάσεις γης καλυμμένες από χορτάρι, πορτοκαλεώνες που έγιναν οικόπεδα, οπωρώνες παρατημένοι, πολλοί με τα δέντρα τους ξερά, μαντρότοιχοι που περικλείουν το τίποτα. Όταν πρωτοήρθε στην Ισπανία, οι περισσότεροι ανειδίκευτοι οικοδόμοι της περιοχής ήταν συμπατριώτες του κι ο ίδιος είχε βρει σε εκείνα τα έργα τις πρώτες του δουλειές. Ύστερα εμφανίστηκαν οι Εκουατοριανοί, οι Περουβιανοί, οι Βολιβιανοί και οι Κολομβιανοί.

Τελευταία ούτε οι μεν ούτε οι δε έχουν δουλειά εκεί. Οι Μαροκινοί πάνε στη Γαλλία ή στη Γερμανία και οι Λατινοαμερικανοί επιστρέφουν στις χώρες τους, παρ' όλο που είχαν φτάσει να θεωρούνται οι καλύτεροι εργάτες. Οι εργολάβοι τούς εμπιστεύονταν λόγω γλώσσας, θρησκείας, χαρακτήρα, και κυρίως επειδή, από τότε που έγιναν οι τρομοκρατικές επιθέσεις του 2004 στη Μαδρίτη, όποιος κατάγεται απ' το Μαρόκο εγείρει υποψίες (οι περισσότεροι από κείνους που υποτίθεται πως έβαλαν τις βόμβες ήταν Μαροκινοί) κι επίσης έχει να κάνει γενικότερα με το Ισλάμ και τον ισλαμισμό. Ο Αχμέτ πιστεύει πως κι οι ίδιοι οι Μαροκινοί συμβάλλουν στο να εντείνεται αυτή η δυσπιστία και να γίνονται τα πράγματα ακόμα πιο δύσκολα. Οι οικοδόμοι φίλοι του, που μερικά χρόνια πριν έπιναν, κάπνιζαν και μοιράζονταν τσιγαριλίκια με τους Ισπανούς συναδέλφους τους, τώρα δηλώνουν πιστοί μουσουλμάνοι, αρνούνται προσβεβλημένοι να πιουν απ' τις μπίρες που κυκλοφορούν στο μεσημεριανό κολατσιό και, όταν τελειώνει το μεροκάματο, δεν μπαίνουν στα μπαρ. Δεν τρώνε το ίδιο φαγητό με τους άλλους ή απαιτούν φαγητό *xalál*.¹ Κάποιοι απαιτούν να αλλάξει το ωράριο εργασίας κατά τη διάρκεια του ραμαζανιού. *Χαμάκ* και *ζαμάκ*, γαϊδούρια και τρελούς, τους λέει ο Αχμέτ. Μαροκινοί και χριστιανοί έρχονται σε επαφή μόνο όταν θέλουν να δουν ποιος θα πηδήξει ποιον. Τις Κυριακές τα απογεύματα, όταν οι δρόμοι της Όλμπα μένουν άδειοι επειδή οι κάτοικοι τρώνε με τις οικογένειές τους ή έχουν πάει στην παραλία, οι Μαροκινοί περπατούν μονάχοι ή κάθονται στις προστατευτικές μπάρες στο πλάι του κεντρικού δρόμου του Μισέντ ή στα κολονάκια των πεζοδρομίων. Ο Αχμέτ τσακώνεται με τους συμπατριώτες του που κατά τη διάρκεια του ραμαζανιού απαιτούν από τους επιστάτες να παραλείπουν το διάλειμμα για το μεσημεριανό κολατσιό και σε αντάλλαγμα να μειώνουν το ωράριο της δουλειάς τους. Εσείς οι Μαροκινοί είστε πέρα για πέρα τρελοί, του παραπονέθηκε ένας από τους υπεύθυνους την εποχή που δούλευε στο ξυλουργείο και είχε πάει να ξεφορτώσει

1. Halal: όρος που δηλώνει το επιτρεπτό σύμφωνα με τον ισλαμικό νόμο. (Σ.τ.Μ.)

μια παρτίδα πόρτες στα έργα του Πεδρός. Εγώ δεν πάω στην εκκλησία και δε θέλω να έχω καμία επαφή με τους παπάδες κι εσείς μου ζητάτε να νηστεύω στο ραμαζάνι. Τι να πω στον οδηγό του ανατρεπόμενου, του εκσκαφέα, της μπετονιέρας; Να μη φάνε, δεν πειράζει, θα κολατοσίουν κάτι το απόγευμα, όταν θα γυρίσουν στα σπίτια τους; Να μην πιουν ούτε σταγόνα νερό, την ώρα που λιώνουν στη δουλειά, με τον ήλιο ντάλα, τη θερμοκρασία στους τριάντα και βάλε και με την υγρασία στο εβδομήντα τοις εκατό; Ο Αχμέτ προσπαθεί να συνετίσει τους συμπατριώτες του: Θαρρείς και δεν είναι αρκετά τσατισμένοι μαζί μας οι *νασρανί*² κι εσείς κάνετε ό,τι μπορείτε για να μας στείλουν στα τσακίδια, είπε στον Αμπντάλα, που είχε πείσει τους συγκατοίκους του να μην πίνουν μπίρα με τους Ισπανούς. Μείνετε μακριά απ' τους ακάθαρτους, έλεγε. Κι όταν φούντωνε, τους διαβεβαίωνε πως δε θα αργούσε η μέρα που θα έβλεπαν τι χρώμα αίμα κυλάει απ' το λαιμό των χριστιανών. Μας χρειάζονται, ισχυριζόταν ο Αμπντάλα, κι όσο μας χρειάζονται είναι υποχρεωμένοι να μας ανέχονται. Όταν πάψουν να μας χρειάζονται, θα μας ξεφορτωθούν, κι ας λέμε κι εμείς το Πάτερ Ημών που λένε σαν προσεύχονται, κι ας σταυροκοπιόμαστε φέρνοντας τον αντίχειρά μας απ' το μέτωπο στο στήθος.

Ο Αμπντάλα το γύρτασε όταν έμαθε για τις βόμβες στην Ατότσα. Είπε ότι φαινόταν πλέον πιο καθαρά το πρόσωπο του Αλλάχ στον ουρανό. Νίφτηκε, προσευχήθηκε κοιτάζοντας προς τη Μέκκα και μαγείρευε αρνάκι ψητό, που κάθισε και το έφαγε φορώντας λευκή *γκαντόρα*.³ Όλα με ύφος τελετουργικό: γύρταζε το μαρτύριο και την εκδίκηση. Κοιτάξε το, έλεγε δείχνοντας την οθόνη της τηλεόρασης ενώ κάπνιζε ένα τσιγάρο χασίς, να το το αίμα των απίστων. *Μπισμιλάχ*.⁴ Στην τηλεόραση, σίδερα στραβωμένα και

2. Nasrani: άνθρωποι με χριστιανική κουλτούρα. (Σ.τ.Μ.)

3. Gandora ή K'sa: ριχτή πουκαμίσια με φαρδιά μανίκια, που φοριέται από τους άντρες της Δυτικής Αφρικής. (Σ.τ.Μ.)

4. Πρόκειται για την αρχή της προσευχής *Bism illāh ir -rahmān ir -rahīm*, η οποία μεταφράζεται ως εξής: «Εις το όνομα του Θεού, του μεγαλόπρεπου και πολυευσπλαχου». (Σ.τ.Μ.)

άνθρωποι που περπατούσαν κρύβοντας το πρόσωπό τους με τα ματωμένα χέρια τους.

Ο Αχμέτ επέκρινε τον Αμπντάλα κάθε φορά που έμενε μόνος του με τον Ρασίντ: Τα βλέπεις; Οι χριστιανοί δε μας χρειάζονται πια, οπότε οι πρώτοι που ξεφορτώνονται είμαστε εμείς, που τους ζορίζουμε περισσότερο από τους άλλους. Προτιμούν να τους μείνουν οι Κολομβιανοί και οι Εκουατοριανοί. Ο Αμπντάλα είναι βλάσφημος. Πώς μπορεί να πιστεύει κάποιος που λέει ότι βλέπει το πρόσωπο του Αλλάχ; Είναι η μεγαλύτερη βλασφημία που μπορεί να ξεστομίσει ένας μουσουλμάνος. Μα τα μάτια του Αμπντάλα φωτίζονται, θαρρείς και το βλέπει στ' αλήθεια. Ένα πρόσωπο άγριο και ικανοποιημένο. Μιλάει σαν κανέναν φανατισμένο κήρυκα, προφήτη της εκδίκησης: Σήμερα οι χριστιανοί μας ποδοπατούν, καθαρίζουμε τα σκατά απ' τους καμπινέδες τους, τους σερβίρουμε τα σιχαμερά κρασιά τους στα μπαρ, χτίζουμε τα σπίτια μας στα οποία τρώνε *χαλούφ*⁵ και πηδιούνται χωρίς να κάνουν τους καθαρμούς τους ή να ξεπλύνουν την ακροβυστία τους από το σπέρμα ενόσω οι γυναίκες μας φτιάχνουν τα κρεβάτια τους και στρώνουν τα μαρά σεντόνια τους, αλλά πλησιάζει η μέρα που θα τους έχουμε εμείς δεμένους με μια αλυσίδα απ' το λαιμό, να περπατάνε στα τέσσερα. Θα γαβγίζουν έξω απ' τις πόρτες των σπιτιών μας σαν σκυλιά – γιατί αυτό είναι. Και θα γυαλίζουν τις *μπέλγκα*⁶ μας με τη γλώσσα τους. Τους αδερφούς μας τους μουσουλμάνους της Αμερικής τους πήραν με τα καράβια, δεμένους με σκοινιά, με αλυσίδες, ριγμένους σε κλουβιά, όπως μετέφεραν τα άλογα, τις κατοίκες, τις κότες και τα γουρούνια. Οι μαύροι μουσουλμάνοι δεν ήταν παρά ζώα καματερά για τους χριστιανούς γιάνκηδες. Φτάνει όμως ο καιρός που θα τους δείξουμε πως είμαστε άντρες που ξέρουν να παλεύουν για το δίκιο τους. Ο Αχμέτ προσπαθεί να τον συνετίσει: Δεν υπάρχουν δηλαδή πλούσιοι μουσουλμάνοι; Κι όλοι αυτοί οι σείχηδες

5. Βερβέρικη λέξη, που σημαίνει «γουρούνι». (Σ.τ.Μ.)

6. Belgħa: παραδοσιακός τύπος χειροποίητου δερμάτινου παπουτσιού με στρογγυλεμένη μύτη, που φτιάχνεται στο Μαρόκο. (Σ.τ.Μ.)

του Κόλπου; Σάμπως οι πλούσιοι μουσουλμάνοι δεν είναι χειρότεροι απ' τους πλούσιους χριστιανούς; Άσε που οι κυνηγοί Αφρικανών σκλάβων ήταν στην πλειονότητά τους Άραβες. Μουσουλμάνοι που σκλάβωναν άλλους μουσουλμάνους. Ο Αμπντάλα γνέφει αρνητικά με το κεφάλι, αγανακτεί: Ψέματα των απίστων. Μα ο Αχμέτ τα έχει δει αυτά σε ρεπορτάζ στην τηλεόραση και ξέρει πως είναι αλήθεια. Απ' τη μια άκρη της Αφρικής ως την άλλη έτρεμαν τους Άραβες εμπόρους ανθρώπινης σάρκας, όπως ακριβώς τους έτρεμαν και στην Ινδία, στην Ινδονησία και στις ακτές της νότιας Κίνας. Δεν τους ενδιέφερε το θρήσκευμα των σκλάβων που έπιαναν – αν ήταν χριστιανοί, μουσουλμάνοι, ανιμιστές, ινδουιστές ή βουδιστές. Κάθε είδους κρέας ήταν καλό εφόσον γέμιζε τα κλουβιά στα αμπάρια των πλοίων τους. Και για τους Τούρκους κεδίβηδες τι έχεις να πεις; Τα βασανιστήρια που επέβαλλαν ήταν πιο σκληρά από κείνα των χριστιανών. Και οι βασιλιάδες μας; Σάμπως δεν είμαστε εδώ επειδή ο μακαρίτης ο Χασάν, ο γιος του ο Μοχάμεντ και όλη η οικογένεια μας πέταξαν έξω απ' τα σπίτια μας; Υπηρετούμε τα χριστιανικά σκυλιά επειδή τα δικά μας είναι ακόμα πιο λυσοσασμένα, χώνουν τα δόντια τους ακόμα πιο βαθιά στη σάρκα μας. Εδώ μας φέρονται σαν να είμαστε υπηρέτες, αλλά εκεί μας φέρονταν σαν να ήμασταν σκλάβοι. Οι άνθρωποι είναι μπάσταρδοι, όλο το ανθρώπινο γένος, άσχετα με τον Θεό στον οποίο πιστεύουν ή λένε ότι πιστεύουν. Όλοι φτιαχόμαστε απ' το ίδιο *ταμπόν*.⁷ Εσύ πιστεύεις δηλαδή πως ο Αλλάχ ευλογεί τους λεφτάδες της Φεζ ή του Μαρακές που γυρίζουν από τη Μέκκα συνοδεία τυμπάνων και πατώντας την κόρνα της εισαγόμενης Μερσέντες τους, έτσι που όλος ο κόσμος να δει πως είναι τόσο ισχυροί ώστε να μπορούν να πραγματοποιήσουν το προσκύνημα και να πάρουν τον τίτλο του χατζή; Τηρούν καλύτερα αυτοί τους νόμους του *Κορανίου*; Επειδή έχουν κάνει τις εφτά στροφές γύρω απ' την Κάαμπα,⁸ έχουν περάσει εφτά

7. Tabún: πήλινος κωνικός φούρνος. (Σ.τ.Μ.)

8. Οικοδόμημα που βρίσκεται μέσα στο τζαμί Μασγίντ Αλ Χαράμ στη Μέκκα. (Σ.τ.Μ.)

φορές ανάμεσα απ' τους λόφους της Ας-Σάφα και του Αλ-Μάρβα κι έχουν πει απ' το πηγάδι του Ζαμζάμ;⁹ Εγώ τρέχω πέρα δώθε όχι εφτά, αλλά εβδομήντα εφτά φορές τη μέρα για να μπορέσω να βγάλω το ψωμί μου και πίνω το αλμυρό νερό του πηγαδιού που μαζεύει τον ιδρώτα μου, κι αυτοί, απ' το πολυτελές ξενοδοχείο τους στη Μέκκα, σε ταπεινώνουν λέγοντάς σου πως είναι καλύτεροι πιστοί από σένα, επειδή έχουν τη δυνατότητα να πάνε εκεί που εσύ δεν μπορείς. Επειδή μπορούν να πληρώσουν το ταξίδι ως τη Μέκκα – προσκυνητές πρώτης θέσης, που ταξιδεύουν με Μπόινγκ –, είναι πεπεισμένοι ότι θα μπουν στον παράδεισο πριν από σένα, που είσαι ένας κακομοίρης. Θα υπάρχουν δηλαδή και στους ουρανούς πλούσιοι και φτωχοί, άνθρωποι που θα κυκλοφορούν με Μερσέντες κι άλλοι που θα καθαρίζουν καμπινέδες; Τι σκατά θρησκεία είναι αυτή; Αυτό είναι το Ισλάμ; Αμπντάλα, σ' το υπογράφων: αυτοί οι προσκυνητές θα πάνε στην κόλαση πριν απ' τους χριστιανούς. Μην έχεις καμία αμφιβολία.

Ο Αχμέτ έχει διανύσει λίγο παραπάνω από ένα χιλιόμετρο απ' το σημείο όπου τον άφησε ο φίλος του ο Ρασίντ το πρωί. Δύο πουτάνες που στέκονται στην αρχή του δρόμου που βγάζει στο βάλτο τον κοιτάζουν με δυσπιστία – ή τουλάχιστον έτσι του φαίνεται. Ποτέ δεν ξέρει αν πράγματι όλος ο κόσμος τον κοιτάζει στραβά επειδή είναι Μαροκινός ή αν ο ίδιος έχει πάθει εμμονή και νομίζει πως όλοι τον κοιτάζουν με δυσπιστία. Θα φάει με τον Ρασίντ στο μικρό λιβάδι πλάι στη λίμνη – προς τα κει πηγαίνει τώρα. Πριν φύγει από το σπίτι ήπιε το τσάι του, έφαγε ψωμί με λάδι, μια ντομάτα και μια κονσέρβα σαρδέλες και για την υπόλοιπη μέρα είχε ετοιμάσει ένα τάπερ με δύο αβγά βραστά, λίγα κουκιά και παναρισμένα αρνίσια παιδάκια, αλλά δυστυχώς ξέχασε το τάπερ στο πορτμπαγκάζ του φίλου του. Δεν ξέρω γιατί φέρνεις φαγητό, αυτά να τα κρατήσεις για το βράδυ,

9. Πηγάδι που βρίσκεται μέσα στο τζαμί Μασγίντ Αλ Χαράμ. Το νερό του, σύμφωνα με τη μουσουλμανική παράδοση, άρχισε να πηγάζει με τρόπο θαυματουργό όταν ο Ισμαήλ, ο γιος του Αβραάμ, δίψασε κι έκλαιγε ζητώντας νερό. (Σ.τ.Μ.)

θα φέρω εγώ κάτι απ' την κουζίνα, του λέει κάθε μέρα ο Ρασίντ. Το εστιατόριο στο οποίο δουλεύει βρίσκεται σε όλους τους τουριστικούς οδηγούς, είναι από τα καλύτερα του Μισέντ, αλλά τον Αχμέτ τον αηδιάζει λιγάκι εκείνο το κρέας από ζώα σφαγμένα όπως να 'ναι, του αρέσει περισσότερο αυτό που αγοράζει από το *χαλάλ* χασάπικο και το μαγειρεύει μόνος του στο σπίτι, του αρέσει αυτό που αποκαλεί φαγητό *μπελντί*,¹⁰ γι' αυτό φέρνει κάθε μέρα τις προμήθειές του, κι ας τρώει τελικά πάντα αυτά που φέρνει ο Ρασίντ. Σήμερα, εδώ και κάμποση ώρα, νιώθει να του λείπει το τάπερ του. Πεινάει. Κοιτάζει το ρολόι του. Ο Ρασίντ θα φέρει, όπως κάθε μέρα, κάνα δυο τάπερ με φαγητό σε καλή κατάσταση, αλλά όχι πλέον κατάλληλο να σερβιριστεί στους πελάτες, και μερικά φρούτα ή λαχανικά που κλέβει ή του τα δίνουν επειδή είναι λιγάκι χαλασμένα. Το φως έχει αρχίσει να πέφτει, το ασθενικό χειμωνιάτικο φως, που βάφει χρυσό ό,τι αγγίζει. Το απόγευμα προσφέρει γαλήνη: η επιφάνεια του νερού, οι καλαμιές, οι μακρινές φοινικιές, τα κτίρια που διακρίνονται στο βάθος, όλα βάφονται σιγά σιγά χρυσά, ως και η θάλασσα, που τη διακρίνει στο βάθος αν ανέβει στην πλαγιά κανενός αμμόλοφου, δεν έχει πια εκείνο το έντονο μπλε χρώμα, έχει αρχίσει να παίρνει μελιές αποχρώσεις. Ανάβει ένα τσιγάρο για να ξεγελάσει την πείνα του. Αποφασίζει να εκμεταλλευτεί το χρόνο που του μένει μέχρι να έρθει ο φίλος του, κι όταν τελειώνει το τσιγάρο του, γυρίζει στη γωνιά της λίμνης όπου έχει αφήσει το καλάμι του γερά στερεωμένο ανάμεσα σε κάτι κοτρόνια, ρίχνει το δίχτυ που κουβαλούσε δεμένο στη μέση του και χαζεύει την επιφάνεια του νερού, όπου τα έντομα σχεδιάζουν με τα λεπτά ποδαράκια τους γεωμετρικά μοτίβα. Στο καλάθι του έχει ήδη δυο κέφαλους μεσαίου μεγέθους και ένα γλήνι μάλλον μικρό. Δεν πήγε κι άσχημα σήμερα. Το αποψινό δείπνο μου, καταλήγει.

Τη στιγμή που σκύβει να πετάξει το δίχτυ του για δεύτερη φορά, τραβούν την προσοχή του κάτι γαβγίσματα και γρυλίσματα: λίγα μέτρα από κει που βρίσκεται δυο σκυλιά τσακώνονται για ένα κομμάτι

10. Beldi: μαροκινός όρος που δηλώνει το ντόπιο, το παραδοσιακό και αυτό που παρασκευάζεται κατ' οίκον. (Σ.τ.Μ.)

κρέας. Γαβγίζουν το ένα στο άλλο. Ο Αχμέτ παίρνει μια πέτρα από χάρω και τα απειλεί κουνώντας το ένα του χέρι ενώ με το άλλο κραδαίνει το ραβδί που έχει πάντα μαζί του όταν έρχεται στο βάλτο. Τα σκυλιά ούτε που τον κοιτάζουν. Είναι απασχολημένα να γρυλίζουν το ένα στο άλλο και να δείχνουν τα δόντια τους. Τους πετάει την πέτρα. Αυτή αναπηδά στην πλάτη του πιο μεγαλόσωμου, ενός τσοπανόσκυλου με βρώμικο τρίχωμα, που όταν κουνάει το κεφάλι του αφήνει να φανεί η γυαλάδα του κολάρου του: ένα από τα σκυλιά που εγκαταλείπουν οι τουρίστες στο τέλος της σεζόν κι ύστερα περιπλανιούνται αγριεμένα εδώ κι εκεί για μήνες, ώσπου να τα μαζέψει τελικά ο μπόγιας. Μόλις δέχεται το χτύπημα της πέτρας, το σκυλί αφήνει ένα πονεμένο γρύλισμα και απομακρύνεται κουτσαίνοντας, στιγμή που εκμεταλλεύεται το άλλο ζώο για να πάρει το κρέας για το οποίο πάλευαν και να χωθεί στους θάμνους. Η πέτρα έχει πετύχει το τσοπανόσκυλο στη ράχη, μα το σκυλί δεν κουτσαίνει απ' τον πόνο που του προκάλεσε η πετριά, αλλά επειδή δεν πατάει στη γη το ένα πίσω πόδι του, που είναι ακρωτηριασμένο και γεμάτο κακάδια. Ο Αχμέτ υποθέτει πως μάλλον το χτύπησε κάποιο αυτοκίνητο, ή πως το ζώο έπεσε σε καμιά παγίδα ή μπλέχτηκε σε κάποιο σύρμα. Τρέχει αδέξια και, μαζί με την αδεξιότητα, η στάση του φανερώνει κάποια δυσπιστία. Καθώς απομακρύνεται στρέφει το κεφάλι του μια δυο φορές, σαν να θέλει να βεβαιωθεί ότι ο άντρας δεν το ακολουθεί, ούτε θα το ξαναχτυπήσει. Ένα σκυλί κουτσό και τρομαγμένο, αν και ο Αχμέτ φοβάται πως σκοπεύει να κρατήσει την εικόνα του διώκτη του αποτυπωμένη στον αιμάτινο καθρέφτη των ματιών του – γιατί να μην είναι ένα εκδικητικό σκυλί; Η δουλική του στάση όμως διαψεύδει κάθε ενδεχόμενο επιθετικότητας: το σκυλί κατεβάζει το κεφάλι καθώς συνεχίζει να απομακρύνεται με το ακανόνιστο βάδισμά του. Η στάση του φανερώνει φόβο, υποταγή – είναι ένα ζώο που έχει φάει ξύλο, που το έχουν κάνει να υποφέρει. Ο Αχμέτ ανατριχιάζει σύγκορμος, νιώθοντας ανάκατα λύπη και δυσπιστία απέναντι στο σκοτεινό και ταραγμένο παρελθόν του ζώου που αποκαλύπτεται από τη χωλότητα και τις πληγές του. Νιώθει αηδία μπροστά στη βρώμα αλλά και φόβο μπροστά στη βαρβαρότητα, τη σκληρότητα ενός εκ-

δικητικού σκύλου, τη σκληρότητα του ανθρώπου ή των ανθρώπων που τον έχουν χτυπήσει. Το ζώο έχει γδαρσίματα στο δέρμα του, βαθιές γρατσουνιές όλο αίμα, σημάδια από κάτι που μπορεί να είναι παλιές μολυσμένες πληγές ή συμπτώματα κάποιας δερματικής πάθησης. Το άλλο σκυλί, πιο μικρόσωμο και πιο άγριο συνάμα, έχει γυαλιστερό μαύρο τρίχωμα. Λόγω της έκπληξης που του προκάλεσε η αντίδραση του τσοπανόσκυλου μόλις έφαγε την πετριά, καθώς φεύγει προς τα χόρτα αφήνει να του πέσει το κομμάτι σάπιο κρέας που μόλις έχει αρπάξει. Το ξαναπιάνει αμέσως. Μένει με το σώμα του χωμένο ανάμεσα στις καλαμιές, προβάλλοντας μόνο το κεφάλι του, όπου πετούν σπίθες δυο μάτια σε εγρήγορση. Το ψοφίμι κρέμεται απ' το στόμα του. Ο Αχμέτ, που κοιτούσε με περιέργεια το κομμάτι το κρέας για το οποίο τσακώνονταν τα δύο σκυλιά, τώρα το κοιτάζει με τρόμο, γιατί συνειδητοποιεί ότι εκείνη η μάζα με το μαύρο χρώμα που διεκδικούσαν οι δύο σκύλοι έχει σχήμα αναγνωρίσιμο: μπορεί να είναι αλλοιωμένο απ' τη σήψη και σκισμένο εδώ κι εκεί, αλλά πρόκειται για ανθρώπινο χέρι. Η περιέργειά του τον ωθεί να συνεχίσει να κοιτάζει, νικώντας την απέχθεια και το φόβο, που τον πιέζουν να αποστρέψει το βλέμμα. Θέλει την ίδια στιγμή να βλέπει και να μη βλέπει. Θέλει να ξέρει και να μην ξέρει. Απειλεί με το ραβδί του το μαύρο σκυλί αναγκάζοντάς το να κάνει λίγα βήματα πίσω. Το ζώο γρυλίζει και, παρ' όλο που οπισθοχωρεί πηγαίνοντας προς τους θάμνους, εξακολουθεί να τον κοιτάζει αγριεμένο και δεν αφήνει το θήραμά του, που – ο Αχμέτ δεν έχει πια την παραμικρή αμφιβολία – είναι τα υπολείμματα ενός χεριού. Την ίδια στιγμή που σιγουρεύεται γι' αυτό που βλέπει, το βλέμμα του γλιστράει, εκούσια και ακούσια μαζί, σε κάτι σακιά βουλιαγμένα στη λάσπη, αφήμένα λίγα μέτρα πιο κει, στα δεξιά του σημείου όπου λίγο πριν βρίσκονταν τα σκυλιά. Έτσι εντοπίζει τελικά την πηγή της δυσωδίας που εδώ και κάμποση ώρα οσφραίνονταν στον αέρα και τώρα συνειδητοποιεί ότι έχει γίνει ακόμα πιο έντονη. Δύο από τα μισοβουλιαγμένα στο νερό σακιά, καλυμμένα με μια κρούστα λάσπης, αφήνουν να διαγράφονται σχήματα που θυμίζουν ανθρώπινα μέλη. Τα υπολείμματα που είναι στο τρίτο σακί θα μπορούσαν να ανήκουν σ' έναν ακρωτηριασμένο

άνθρωπο ή σε κάποιον που το μεγαλύτερο μέρος του κορμιού του έχει βυθιστεί στη λάσπη, αν και θα μπορούσε να είναι και το κουφάρι κανενός ζώου – σκυλιού, αρνιού ή γουρουνιού. Μόλις βεβαιώνεται ότι πρόκειται για ανθρώπινα λείψανα, ο Αχμέτ ξέρει ότι πρέπει να φύγει από κει αμέσως. Το γεγονός ότι έχει δει τον μετατρέπει κατά κάποιο τρόπο σε συνεργό, τον γεμίζει ενοχές. Η πρώτη του παρόρμηση είναι να το βάλει στα πόδια, αλλά αν τρέξει θα φανεί ακόμα πιο ύποπτος. Αρχίζει λοιπόν να περπατάει βιαστικά, παραμερίζοντας τα φύλλα απ' τις καλαμιές, που τον χτυπούν στο πρόσωπο. Όλη την ώρα κοιτάζει δεξιά αριστερά μην τον έχει δει κανείς, αλλά δεν υπάρχει ψυχή. Σ' αυτό το μέρος είναι εντελώς απίθανο να πέσει πάνω σε κάποιον από τους Άγγλους ή Γερμανούς συνταξιούχους που βαδίζουν γρήγορα πλάι στον αυτοκινητόδρομο πεπεισμένοι ότι εισπνέοντας τη βρώμα από τις εξατμίσεις των αυτοκινήτων και των φορτηγών κάνουν μια υγιεινή άσκηση, ή σε κανέναν από κείνους τους αδύνατους τύπους που μοιάζουν περισσότερο με πρεζόνια παρά με αθλητές και κάνουν πεζοπορία στα μονοπάτια δίπλα στα ποτιστικά αυλάκια και στους πορτοκαλεώνες: η πανίδα που περιφέρεται στις εξοχές εφαρμόζοντας διάφορες παραλλαγές αυτού που είναι γνωστό ως θεραπεία συντήρησης δε συχνάζει στο βάλτο.

Απομακρύνεται όσο πιο γρήγορα μπορεί, αν και δεν καταφέρνει να νικήσει τον πειρασμό να στραφεί μια δυο φορές και να κοιτάξει εκείνο το κομμάτι σάπιο κρέας, τένοντες και κόκαλα με τα οποία παίζει για άλλη μια φορά το μαύρο σκυλί, αφοσιωμένο στη δουλειά του, υπό το βλέμμα του τσοπανόσκυλου, που έχει επιστρέψει μετά τη σύντομη φυγή του και το παρακολουθεί από ένα δυο μέτρα απόσταση. Ο Αχμέτ κοιτάζει πάνω απ' όλα τα σκούρα και καλυμμένα με λάσπη σακιά που είναι μισοβυθισμένα στη λίμνη. Πάνω στην αγχωμένη φυγή του, εντούτοις, προλαβαίνει να ανακαλύψει πίσω από έναν αμμόλοφο, κρυμμένα από τη βλάστηση, τα απανθρακωμένα υπολείμματα ενός οχήματος, που η παρουσία τους εντείνει τη δυσοίωνα ατμόσφαιρα που κυριαρχεί έξαφνα στο μέρος. Του κόβεται η ανάσα. Πνίγεται, νιώθει τους βιαστικούς παλμούς στο στήθος του, στους κροτάφους, στις φλέβες του, ένα βουητό στο κεφάλι του. Κάποτε ο Εοστέμπαυ του

είχε πει ότι οι εγκληματίες χρησιμοποιούν τα θολά νερά του βάλτου για να πετάνε τα όπλα που έχουν χρησιμοποιήσει σε κάποιο έγκλημά τους. Περιπατάει και κοιτάζει, αλλά δεν καταφέρνει να ελέγξει την κίνηση των ματιών του, που φαίνεται να έχουν αποκτήσει αυτόνομη βούληση και κινούνται χωρίς να μπορεί να επιλέξει την κατεύθυνση στην οποία θα εστιάσουν: στρέφονται απ' τη μια μεριά στην άλλη, τον αναγκάζουν να γυρίζει το κεφάλι του προς τα πίσω. Κοιτάζει άθελά του, αν και το βλέμμα του δεν είναι πια απασχολημένο με τα σακιά, ούτε με τα σκυλιά, αλλά με τις σκιές που φαίνεται να τον παραφυλάνε πίσω από τις καλάμιές, στις στροφές του μονοπατιού, στις ανώμαλες πλαγιές των αμμόλοφων. Τον μπερδεύει σε κάθε του βήμα το παιχνίδι των σκιών με το απογευματινό φως, που φτιάχνει σχήματα που μοιάζουν με ανθρώπινες παρουσίες. Νιώθει πως τον παρακολουθούν. Στους αμμόλοφους, στο δρόμο, στους καλάμιώνες στην απέναντι όχθη της λίμνης, ακόμα και στις πλαγιές των μακρινών βουνών τού φαίνεται πως υπάρχουν άνθρωποι που παρακολουθούν τη σκηνή. Υποπτεύεται πως το πρωί, καθώς βάδιζε πλάι στην εθνική οδό, έγινε αντικείμενο της προσοχής των οδηγών με τους οποίους διασταυρώθηκε, των ιερόδουλων που τον είδαν να παίρνει το μονοπάτι του βάλτου, των παιδιών που έπαιζαν έξω από τις καλύβες από τις οποίες πέρασε στο τέλος της λεωφόρου Λα Μαρίνα, κι αυτήν ακριβώς τη στιγμή, που θα ήθελε να σβήσει τον εαυτό του απ' το βλέμμα όλων αυτών των ανθρώπων, θυμάται ότι πάνω στη βιάση του άφησε στημένο ανάμεσα στις πέτρες το καλάμι του, το δίχτυ του έμεινε βυθισμένο στο νερό της λίμνης και το καλάθι του στην όχθη, πάνω στα χορτάρια. Δεν μπορεί να αφήσει εκεί τα πράγματά του, θα ήταν εύκολο για κάποιον που θα ερευνούσε να βρει σε ποιον ανήκει το καλάμι και το δίχτυ, κυρίως το καλάμι, που κατά πάσα πιθανότητα έχει ακόμα πάνω του την ετικέτα του καταστήματος αθλητικών ειδών του Μισέντ απ' όπου το αγόρασε εφτά οχτώ μήνες πριν, τότε που άρχισε να έρχεται για ψάρεμα με τον Εστέμπαν, οπότε διασχίζει τρέχοντας τους καλάμιώνες προς το σημείο που μόλις έχει εγκαταλείψει (τώρα είναι στ' αλήθεια τρομαγμένος, τρέμει σύγκορμος) και τα φύλλα από τις καλάμιές χτυπούν με την κοφτερή άκρη τους το πρόσωπό του, τα

μάγουλα, τα βλέφαρα, τον πληγώνουν. Καθώς τα παραμερίζει, νιώθει την κόψη τους στις παλάμες του. Σκέφτεται ότι μόλις πάρει το καλάμι του πρέπει να γυρίσει στο σημείο της εθνικής όπου έχει δώσει ραντεβού με τον φίλο του, αλλά θα ήταν ανόητο να μείνει καθισμένος εκεί, πλάι στο χαντάκι του δρόμου, περιμένοντας ως συνήθως στο τέλος του μονοπατιού, σπέρνοντας εδώ κι εκεί στοιχεία που μπορούν να στραφούν εναντίον του, γιατί έτσι σκέφτεται πια, στοιχεία, λες και έχει αναλάβει ένα μέρος της ενοχής. Αποφασίζει ότι δεν μπορεί να μείνει εκεί και να περιμένει, ούτε όμως και να φύγει, γιατί ο φίλος του θα αρχίσει να τον ψάχνει και οποιοσδήποτε θα μπορέσει να αναγνωρίσει το αυτοκίνητο όταν θα αρχίσουν οι έρευνες – που θα αρχίσουν σύντομα (όχι, όχι, ηρέμησε, μπορεί να περάσουν μήνες πριν ξαναπατήσει κανείς το πόδι του σ' αυτή την απόμερη γωνιά, λέει μέσα του) – και να εντοπίσουν το τουλάχιστον δεκαπεντάχρονο Φορντ Μοντέο: η κακή του κατάσταση, οι βαθουλωμένες πόρτες και το σκασμένο χρώμα του, τα σύρματα που συγκρατούν τον πίσω προφυλακτήρα τραβούν την προσοχή. Εκτός αυτού, υπάρχει το καμένο όχημα, σε σημείο αρκετά εμφανές, στην πλαγιά του αμμόλοφου, και κάποιος θα καταγγείλει την εξαφάνιση, θα γίνουν επιτόπιες έρευνες, αν και τρέχα γύρευε σε ποιους μπορεί να ανήκουν τα πτώματα. Κατά πάσα πιθανότητα σε μετανάστες όπως και ο ίδιος, σε ανθρώπους περαστικούς, μαφιόζους που έπεσαν θύματα ξεκαθαρίσματος λογαριασμών – Μαροκινούς, Κολομβιανούς, Ρώσους, Ουκρανούς, Ρουμάνους –, ή ίσως σε πουτάνες σφαγμένες απ' τους νταβατζήδες τους, για τις οποίες κανείς δε θα μπει στον κόπο να ρωτήσει.

Αποφασίζει να αρχίσει να περπατάει πλάι στην εθνική, με κατεύθυνση τη λεωφόρο Λα Μαρίνα, ελπίζοντας πως ο Ρασίντ θα τον δει απ' το αυτοκίνητο. Ακόμα κι αν το ήθελε, δε θα μπορούσε να σταθεί ήσυχος. Κάνει μερικά βήματα προς την κατεύθυνση του Μισέντ, αλλά γυρίζει πάλι πίσω βιαστικά, κοιτάζει αγχωμένος τα αυτοκίνητα που περνούν δίπλα του και περιμένει όλο αγωνία να δει το αμάξι του Ρασίντ, λες κι αν μπει στο αυτοκίνητο του φίλου του θα μπει σε καταφύγιο, θα σωριαστεί στο κάθισμα με τα χέρια απλωμένα, την αναπνοή του υπό έλεγχο, το κεφάλι του ακουμπισμένο στο μαξιλα-

ράκι του καθίσματος ή το μάγουλο να αγγίζει το κρύο τζάμι του παρθύρου, και θα χαλαρώσει ώσπου να εξαφανιστεί: χρησιμοποιεί τον ψυχολογικό μηχανισμό που κάνει τα μικρά παιδιά να νιώθουν αδράτα όταν σκεπάζουν τα μάτια τους με τα χέρια τους: αν δε βλέπεις, δε σε βλέπουν. Αν βολευτεί πλάι στον οδηγό, στο κάθισμα του Μοντέο, θα είναι η απόδειξη ότι δεν έχει καμία σχέση με το σαπισμένο χέρι, με τα δύσοσμα σακιά στη λάσπη, με τα σίδηρα του καμένου αυτοκινητού. Και μόλις χαλαρώσει ώσπου να εξαφανιστεί στο κάθισμα του Μοντέο του Ρασίντ, ένα δυο χιλιόμετρα πιο πέρα, στη διασταύρωση με τη λεωφόρο Λα Μαρίνα, θα κατεβάσει το τζάμι και, με το κεφάλι έξω απ' το παράθυρο, με τον τσουχτερό αέρα του δειλινού να τον χτυπάει στο πρόσωπο, θα νιώθει σίγουρος ότι δεν είδε τίποτα. Θα είναι ένας ακόμα επιβάτης απ' τους χιλιάδες που κυκλοφορούν καθημερινά στην εθνική οδό 332, άνθρωποι που μαζεύονται για λίγο σ' εκείνο το κομμάτι της διαδρομής με τη μεγάλη κυκλοφορία και χάνονται ακολουθώντας τα τριχοειδή αγγεία του κυκλοφορικού προς κάποιον από τους μικρούς γειτονικούς οικισμούς ή συνεχίζοντας τη διαδρομή τους προς κάποια γωνιά της Ευρώπης. Αυτές τις στιγμές το μόνο που σκέφτεται είναι πως δε χρειάζεται να πει σε κανέναν τι βρήκε (ούτε καν στον Ρασίντ, που μόλις τον δει να κάθετα δίπλα του θα καταλάβει αμέσως ότι κάτι του έχει συμβεί: Γιατί δε με περίμενες στο δρόμο; Σε βλέπω ανήσυχο, συνέβη τίποτα;) αλλά, παρ' όλα αυτά, έχει την ανάγκη να τα πει σε κάποιον το συντομότερο, γιατί μέχρι τότε δε θα μπορέσει να ηρεμήσει: μόνο αν μοιραστεί το φόβο θα καταφέρει να τον διώξει. Πλησιάζει στην έξοδο του δρόμου και ελαττώνει την ταχύτητα της τρεχάλας του ώσπου καταλήγει να περπατάει με κανονικό ρυθμό. Σταματάει μια στιγμή για να ανοίξει το καλάθι του και να πετάξει στο χαντάκι τα ψάρια που έπιασε και τώρα τον αηδιάζουν. Τα φαντάζεται να δαγκώνουν με τα άπληστα στόματά τους το κουφάρι. Του έρχεται να ξεράσει. Η λίμνη, που όταν είχε φτάσει εκείνος έμοιαζε με λειμώνα από δουλεμένο ατσάλι, τώρα δείχνει μια γλυκιά απαλότητα, αντανακλάσεις από παλιωμένο χρυσό. Λιωμένος χαλκός στις κορυφές των κυμάτων που σηκώνει ο άνεμος.